

prof. dr hab. Tadeusz Bąk

Państwowa Wyższa Szkoła Techniczno-Ekonomiczna
im. ks. Bronisława Markiewicza w Jarosławiu

mgr Beata Błażejewska

Akademia Marynarki Wojennej w Gdyni

WSPÓŁCZESNE ZAGROŻENIA A BEZPIECZEŃSTWO PAŃSTWA

MODERN THREATS AND SECURITY OF STATE

Wstęp

Każde państwo na świecie, bez względu na wielkość czy znaczenie na arenie międzynarodowej, uznaje bezpieczeństwo jako priorytet realizowanej polityki wewnętrznej kraju. Jedną z podstawowych funkcji państwa jest bowiem dążenie, by zapewnić swym obywatelom i podmiotom działającym na jego terytorium szeroko rozumianego bezpieczeństwa, czyli poczucia pewności, swobodnego rozwoju oraz braku odczuwania ryzyka przed utratą ważnych rzeczy, wartości, zdrowia bądź życia.

Bezpieczeństwo od zawsze kojarzyło się głównie z obroną terytorium państwa i było domeną służb mundurowych. Współcześnie zagrożenia bezpieczeństwa państwa mają odmienny charakter od dotychczasowych. Nastąpiło ich przewartościowanie z tradycyjnych (inwazja zbrojna) w kierunku zagrożeń, których skutki wymierzone są w ich obywateli.

1. Rodzaje zagrożeń

Pojęcie zagrożeń bezpieczeństwa państwa było dawniej definiowane w ścisłym związku z przyjmowanym za priorytetowy (a nawet jedyny), militarnym obszarem bezpieczeństwa narodowego. Z upływem czasu i w związku z występującymi katastrofalnymi wydarzeniami, zidentyfikowano nowe obszary bezpieczeństwa państwa. Od tego czasu pojęcie zagrożenie ma wiele różnych aspektów i w zależności od

kontekstu użycia danego terminu bądź czasu i miejsca jego wystąpienia, wyróżnia się wiele jego definicji. Pod pojęciem zagrożenie rozumiano wcześniej zarówno:

- działanie lub sekwencję zdarzeń, które drastycznie i w relatywnie krótkim czasie grożą degradacją jakości życia mieszkańców państwa lub znacznym zawężeniem zakresu decyzji politycznych dostępnych dla rządu tego państwa lub prywatnych, pozarządowych podmiotów wewnątrz państwa¹;
- spłot zdarzeń wewnętrznych lub w stosunkach międzynarodowych, w których z dużym prawdopodobieństwem może nastąpić ograniczenie lub utrata warunków do niezakłóconego bytu i rozwoju wewnętrznego, co może powodować naruszenie lub utratę suwerenności państwa bądź partnerskiego traktowania w stosunkach międzynarodowych, powstające w wyniku zastosowania przemocy politycznej, psychologicznej, ekonomicznej lub militarnej²;
- stan, w którym państwo nie może przeciwstawić się takiemu oddziaływaniu zewnętrznemu i wewnętrznemu, które sprawia, iż rozwój ekonomiczny nie ma zakładanej dynamiki i kierunku³.

Współcześnie zagrożenie bezpieczeństwa kraju można określić jako możliwość wystąpienia zdarzenia powstającego losowo lub wywołanego celowo, które może wyrzucić negatywny wpływ na funkcjonowanie politycznych i gospodarczych struktur państwa, na warunki bytowania ludności oraz stan środowiska naturalnego.

Wśród wyzwań i zagrożeń współczesnego świata, na pierwszy plan wysuwają się te z obszarów pozamilitarnych. Dotyczą one głównie sfery rozwoju cywilizacyjnego, gospodarki i ekonomii, duchowości człowieka, gwarancji egzystencji, tożsamości narodowej i religijnej, zachowania natury, niedoborów dóbr naturalnych, ale także szerokiej ingerencji człowieka w środowisko naturalne, nadmiernej zachłanności człowieka oraz zjawisk patologii społecznych.

Zdarzeń zagrażających bezpieczeństwu narodowemu kraju jest bardzo wiele i obejmują wszystkie dziedziny działalności państwa. Jedną z podstawowych typologii zagrożeń jest typologia według źródła zagrożeń, według której zagrożenia dzielą się na:

- naturalne, np. klęski żywiołowe;
- związane z działalnością człowieka, zwłaszcza zagrożenia cywilizacyjne, destrukcyjne oraz gospodarcze.

Podział ten jest podziałem otwartym, nie zawsze w pełni i jednoznacznie pozwalającym oddzielić od siebie poszczególne zagrożenia i przyczyny ich powstawania. Zagrożenia te mogą wzajemnie się wzmacniać, przenikać lub uzupełniać, np. w przypadku katastrofy kolejowej z udziałem materiałów niebezpiecznych w pobliżu ujęcia wody pitnej, oprócz ofiar w ludziach i strat materialnych może wystąpić jej skażenie i w konsekwencji przerwanie dostaw wody dla ludności, a w przypadku zamachów terrorystycznych mogą wystąpić zagrożenia naturalne jak i cywilizacyjne,

---

¹ R.H. Ullman, *Redefining Security*, 1983, Vol. 5, No 1, s. 133.

² S. Dworecki, *Zagrożenia bezpieczeństwa państwa*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2001, s. 61.

³ *Słownik terminów w zakresie bezpieczeństwa narodowego*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2002, s. 169.

których skutki mogą być przyczyną powstania sytuacji noszącej znamiona kryzysowej i mogącej prowadzić do konieczności wprowadzenia stanu klęski żywiołowej lub innego stanu nadzwyczajnego⁴.

Zagrożenia możemy również podzielić ze względu na rozmiar (terytorium), na którym ono zachodzi na:

- te o ograniczonym zasięgu, czyli występujące na pewnym ograniczonym obszarze lub odnoszące się do wyodrębnionej dziedziny funkcjonowania państwa i niepowodujące powstania sytuacji kryzysowych poza tym obszarem lub dziedzinami;
- rozprzestrzeniające się, czyli stopniowo przeradzające się z sytuacji kryzysowych o ograniczonym zasięgu w sytuacje ogólnokrajowe;
- o zasięgu ogólnokrajowym, czyli takie, które od samego początku ich zaistnienia obejmują znaczną część kraju lub większą część dziedzin jego funkcjonowania⁵.

Kolejnym przykładem podziału zagrożeń jest ich podział na zagrożenia pierwotne, czyli awarie, katastrofy, kataklizmy oraz wtórne, tj. klęski żywiołowe, co przedstawiają tabele numer 1 i 2.

Tabela 1. Zagrożenia pierwotne

Lp.	Rodzaj zagrożenia	Przykład zagrożenia
1.	Naturalne	woda, powietrze, ogień, ziemia, kosmos
2.	Techniczne	komunikacyjne, technologiczne, budowlane, komunalne
3.	Militarne	bezpośrednie użycie sił zbrojnych, akty terroru
4.	Nadzwyczajne zagrożenia środowiska	niektóre zdarzenia z zagrożeń technicznych i militarnych o charakterze antropomorficznym

Źródło: R. Jakubczak, *Obrona narodowa w tworzeniu bezpieczeństwa III RP*, Dom Wydawniczy BELLONA, Warszawa 2003.

Tabela 2. Zagrożenia wtórne

Lp.	Rodzaj zagrożenia	Przykład zagrożenia
1.	Egzystencji człowieka	masowe zgony, głód, epidemie i pandemie
2.	Spoleczne	patologie społeczne, tj. przestępczość, narkomania, prostytucja, masowe bezrobocie
3.	Naruszenie równowagi biologicznej	nadmierny przyrost fauny i flory
4.	Masowe straty	zniszczenie lub długotrwałe skażenie środowiska naturalnego – klęska ekologiczna, pomór zwierząt, zniszczenie dóbr niezbędnych do przeżycia

Źródło: R. Jakubczak, *Obrona narodowa w tworzeniu bezpieczeństwa III RP*, Dom Wydawniczy BELLONA, Warszawa 2003.

⁴ E. Kołodziński, *Zagrożenia bezpieczeństwa i organizacja przeciwdziałania ich skutkom*, s. 4.

⁵ T. Bąk, Z. Ciekankowski, *Teorie bezpieczeństwa*, PWSTE, Jarosław 2012, s. 26.

Zagrożenia można podzielić również według następujących kryteriów:

- skutków zagrożeń (fizyczne i psychiczne);
- dynamiki rozwoju (dynamiczne i pełzające);
- charakteru stosunków społecznych (konfliktowe i niekonfliktowe).

Klasyfikując zagrożenia bezpieczeństwa państwa, można przyjąć za punkt odniesienia również umiejscowienie źródeł tych zagrożeń. W związku z tym podzielić je można na wewnętrzne i zewnętrzne. Do zagrożeń zewnętrznych zaliczamy zazwyczaj terroryzm, agresję zbrojną, katastrofy techniczne, globalne kryzysy ekonomiczne itd. Natomiast za zagrożenia wewnętrzne możemy uznać zjawiska takie jak bezrobocie, niepokoje społeczne, rozpad struktur państwowych, przestępczość czy lokalne zagrożenia wynikające z negatywnego oddziaływania sił natury, takie jak powodzie czy trąby powietrzne. W niektórych przypadkach jednak trudno oddzielić jest zagrożenia wewnętrzne od zagrożeń zewnętrznych. Przykładem tego typu zagrożenia jest chociażby terroryzm oraz przestępczość. Ugrupowania terrorystyczne funkcjonujące wewnątrz danego państwa mogą negatywnie oddziaływać na bezpieczeństwo innych państw, przekraczając tym samym bez trudu granice w zglobalizowanym świecie. Również przestępczość stanowi poważny współczesny problem dla bezpieczeństwa wewnętrznego wielu państw, jednak powiązania wielu grup przestępczych wykraczają daleko poza granice jednego państwa.

Współcześnie najczęstszym stosowanym kryterium podziału zagrożeń jest jednak kryterium przedmiotowe, według którego zagrożenia możemy podzielić na: polityczne, militarne, ekonomiczne, społeczne, ekologiczne oraz terroryzm.

2. Przyczyny i skutki zagrożeń bezpieczeństwa państwa

We współczesnym świecie zagrożeń bezpieczeństwa państwa dopatrywać się można we wszystkich dziedzinach życia i bez względu na ich podział. Przyczyny tych zagrożeń zawsze są wynikiem działań człowieka bądź działań natury, do którego w dużej mierze również przyczynia się działalność człowieka. O ile zagrożenia naturalne towarzyszyły człowiekowi od początku istnienia, o tyle zagrożenia cywilizacyjne zmieniają swój charakter i zasięg w miarę rozwoju cywilizacyjnego. Skutki występujących zagrożeń zawsze jednak dotyczą pojedynczego obywatela albo bezpośrednio, albo w wyniku działań podejmowanych w celu ich eliminowania bądź usuwania. Prawie każde zagrożenie rodzi skutki wtórne, które są równie niebezpieczne, co pierwotne i mogą być przesłanką dla kolejnych niespodziewanych zdarzeń⁶.

Podstawowym źródłem zagrożeń cywilizacyjnych niewątpliwie są daleko idące zmiany w obrębie społeczeństw i gospodarki światowej. Przyczyną globalizacji jest gwałtowny wzrost międzynarodowej wymiany handlowej i kulturowej. Odnosi się ona do zwiększenia wymiany informacyjnej, przyśpieszenia i spadku cen transportu, a także wzrostu handlu międzynarodowego oraz inwestycji zagranicznych, które są spowodowane znoszeniem barier między państwami.

---

⁶ Ibidem, s. 29.

Globalizacja w istotny sposób wpływa na jakość i standard życia społecznego, a tym samym na poziom rozwoju cywilizacyjnego nie tylko danego państwa, ale również społeczności międzynarodowych. Globalizacja istnieje dzięki silnym dążeniom ludzi do lepszego życia oraz rozwojowi nowoczesnych technik i technologii. Rozwój ten wywołuje jednak zróżnicowane skutki społeczno-ekonomiczne. Z jednej strony generuje postęp techniczny, unowocześnia produkcję i usługi, umożliwia komunikację w skali globalnej oraz tworzy nowe gałęzie gospodarki. Z drugiej strony rośnie strefa ubóstwa, co w konsekwencji znacznie zarysowuje podział na biednych i bogatych.

Utrzymujące się zróżnicowanie pomiędzy regionami potęgują zaś zjawiska ekspansji nowej gospodarki – opartej na wiedzy i informacji. Tam, gdzie docierają, zmieniają stosunki na rynkach pracy, biednych pozbawiają źródeł dochodów, zaś bogatym otwierają nowe możliwości pomnażania kapitałów, co w znaczny sposób pogłębia dysproporcje między bogatymi a biednymi. Wprowadzanie nowych technologii oraz dążenie do obniżenia kosztów pracy skutkuje zmianami na lokalnych rynkach zatrudnienia. Praca ludzi w dużych miastach jest zbyt droga. To powoduje przenoszenie zakładów wytwórczych do miast o niższych kosztach siły roboczej oraz zamykania ich tam, gdzie utrzymywanie produkcji jest mniej opłacalne. Prowadzi to do wzrostu bezrobocia i w konsekwencji do ubóstwa polskich obywateli, imigracji z kraju oraz zwiększenia przestępczości wśród marginesu społecznego.

Poszukiwanie źródeł dochodów oraz lepszych warunków życia sprzyja również przemieszczaniu się ludzi, co dotyczy z jednej strony tych o najwyższych kwalifikacjach, z drugiej zaś, pochodzących z regionów dotkniętych bezrobociem, biedą lub głodem, co w konsekwencji prowadzi do rozpadu rodziny czy rozboi w wykonaniu dzieci, które zostały bez odpowiedniej opieki rodzicielskiej. Migracje to zjawisko o poważnych konsekwencjach kulturowych, które stwarzają konieczność bezpośredniego zetknięcia i współpracy osób lub grup o różniących się, czasami odmiennych stylach życia, wizjach świata, a także najprostszych, codziennych przyzwyczajeniach. Może prowadzić to do nasilania się konfliktów etnicznych, ideologicznych i religijnych oraz szerzenia się ksenofobi i nietolerancji.

Ze względu na możliwość podróżowania bez kontroli po całej strefie Schengen, poważnym zagrożeniem dla bezpieczeństwa wewnętrznego Polski jest również ryzyko wystąpienia licznych chorób o charakterze zakaźnym i epidemiologicznym. Wzrost migracji nierozzerwalnie związana jest również z przestępczością zorganizowaną, najczęściej z udziałem etnicznych grup przestępczych, a czasami i międzynarodowych syndykatów nierzadko powiązanych z organizacjami terrorystycznymi. Grupy przestępcze starają się wykorzystywać różnice między krajami w zakresie prawa bankowego, inwestycyjnego i karnego. Z racji przynależności do Unii Europejskiej przestępczość zorganizowana stale będzie się nasilać. Wywołuje to nie tylko zagrożenie dla życia czy zdrowia, ale również pozbawia obywateli poczucia bezpieczeństwa dokonywanych transakcji.

Gwałtowny wzrost ludności w dużych miastach stwarza również poważne zagrożenie związane z ewentualnymi awariami infrastruktury technicznej i komunikacyjnej, które są również niebezpieczne dla zdrowia i życia ludzi.

Pomimo, iż dzięki globalizacji kraj rozwija się pod względem technicznym, to postęp ten przynosi olbrzymie zagrożenie dla ludzkości, z punktu widzenia zagłady atomowej czy całkowitej degradacji środowiska. Tak znaczny postęp naukowo-techniczny wpływa również na:

- osłabienie więzi społecznych, poprzez zmniejszenie ilości kontaktów bezpośrednich zarówno w stosunkach w pracy, jak i w życiu prywatnym;
- trudności w zrozumieniu i przystosowaniu się człowieka do coraz szybszego tempa życia, powodujące konieczność dokonywania ciągłych wyborów, co w konsekwencji rodzi stres, niepewność oraz izolowanie się od społeczeństwa;
- wykorzystanie urządzeń informatycznych do działań terrorystycznych oraz w sferze inżynierii genetycznej;
- rozwój międzynarodowych i lokalnych organizacji przestępczych, mafijnych i terrorystycznych⁷.

Źródłem zagrożeń bezpieczeństwa obywateli polskich może być również:

- nieskuteczna realizacja polityki fiskalnej;
- częste zmiany i niedoskonałości prawa;
- konflikty społeczne, których władze państwowe nie są w stanie rozwiązać czy masowe ruchy społeczne, np. strajki;
- niska efektywność organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości.

Oprócz globalizacji źródłem występowania zagrożeń są narastające anomalie klimatyczne, powodujące katastrofy naturalne i klęski żywiołowe. Wzrost częstotliwości występowania tych zjawisk oraz ocieplenie, będące następstwem emisji gazów cieplarnianych, powodują degradację środowiska naturalnego, np. zmniejszanie się powierzchni lasów i ich obumieranie. Gwałtowne wichury, ulewy i nawałnice powodują ogromne straty dla ludzkości oraz zagrażają coraz częściej zdrowiu i ich życiu. Zaś regulacja rzek oraz zabudowa ich naturalnych terenów rozlewowych powodują zagrożenia powodziowe.

3. Pojęcie i istota bezpieczeństwa państwa

Zagrożenia nierozzerwalnie wiążą się z bezpieczeństwem, co więcej – bezpieczeństwo zwykło się definiować jako stan niezagrożenia, spokoju, pewności. Termin bezpieczeństwo pochodzi od łacińskiego słowa „*sine cura*” (bez pieczy)⁸. Piecza oznacza staranność, troskliwość, jak również otaczanie kogoś opieką, ochroną, zaś przedrostek „bez” wskazuje na brak jakiejś cechy, rzeczy lub osoby.

Bezpieczeństwo to zdolność władz i narodu do ochrony jego wewnętrznej wartości. Do najważniejszych wartości chronionych przez państwo należą: przetrwanie państwa jako instytucji, narodu jako grupy etnicznej, biologiczne przeżycie ludności,

---

⁷ Z. Ciekankowski, *Zagrożenia bezpieczeństwa państwa*, [w:] „Bezpieczeństwo i Technika Pożarnicza”, CNBOP 1/ 2011, Józefów 2011, s. 69–78.

⁸ Z. Ciekankowski, J. Nowicka, H. Wyrębek, *Bezpieczeństwo państwa w obliczu współczesnych zagrożeń*, Wydawnictwo UPH w Siedlcach, Siedlce 2017, s. 37.

integralność terytorialna państwa, jego niezależność polityczna i swoboda działania międzynarodowego, spokój, ochrona własności oraz jakości życia obywateli⁹.

Ze względu na brak jednoznacznej definicji bezpieczeństwo można postrzegać również jako stan stabilności wewnętrznej i suwerenności państwa, który odzwierciedla brak lub sporadyczne wstępowanie jakichkolwiek zagrożeń w sensie zaspokajania podstawowych potrzeb egzystencjonalnych i behawioralnych społeczeństwa oraz traktowanie państwa jako suwerennego podmiotu w stosunkach międzynarodowych¹⁰. Bezpieczeństwo często jest również definiowane jako stan uzyskany w rezultacie odpowiednio zorganizowanej obrony i ochrony przed wszelkimi zagrożeniami militarnymi i pozamilitarnymi, tj. zewnętrznymi i wewnętrznymi, przy użyciu sił i środków pochodzących z różnych dziedzin działalności państwa¹¹.

Bezpieczeństwo, pomimo wielu przemian o charakterze społecznym, politycznym, gospodarczym i technologicznym, jest podstawową potrzebą człowieka. Daje poczucie pewności, gwarancję pewnego poziomu dobrobytu, wysokiego poziomu rozwoju cywilizacyjnego, wysokich standardów spokoju społecznego, szerokiej dostępności do dóbr, zdobyczy cywilizacji oraz zaspokojenia nie tylko podstawowych potrzeb materialnych i duchowych. Odznacza się brakiem ryzyka utraty czegoś szczególnie cennego – życia, zdrowia, pracy, szacunku, uczuć, dóbr materialnych i niematerialnych. Jego brak zaś wywołuje niepokój i poczucie zagrożenia. Bezpieczeństwo jest więc procesem ciągłym, obejmującym szereg różnorodnych przedsięwzięć skierowanych przeciw zagrożeniom umożliwiającym realizację wszystkich celów państwa, uwzględniając przy tym zmiany występujące zarówno wewnątrz, jak i na zewnątrz państwa. Poziom bezpieczeństwa państwa oceniany jest na podstawie stanu zagrożenia, którego miernikiem jest poczucie bezpieczeństwa wyrażane przez obywateli.

4. Typologia bezpieczeństwa

Ze względu na dużą liczbę występujących zagrożeń, odmian bezpieczeństwa jest również bardzo wiele. Przede wszystkim wyróżnia się następujące rodzaje bezpieczeństwa:

- w zależności kogo dotyczy (kryterium podmiotowe) – bezpieczeństwo jednostki, bezpieczeństwo grup społecznych i narodu jako całości, bezpieczeństwo państwa jako suwerennej organizacji politycznej;
- ze względu na dziedzinę, w jakiej występuje (kryterium przedmiotowe) – bezpieczeństwo militarne, polityczne, ekonomiczne, energetyczne, ekologiczne, informatyczne, społeczne, ideologiczne, kulturowe, fizyczne i socjalne, strukturalne oraz personalne;
- ze względu na obszar, jaki obejmuje – bezpieczeństwo globalne, międzynarodowe, regionalne i narodowe;

⁹ Ibidem, s. 18.

¹⁰ J. Ziółkowski, *Bezpieczeństwo Polski u progu XXI w.*, Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji, Lublin 2004, s. 160.

¹¹ Z. Ciekanski, J. Nowicka, H. Wyrębek, *Bezpieczeństwo państwa...*, op. cit., s. 41–42.

- ze względu na stosunek do obszaru państwa – bezpieczeństwo zewnętrzne i wewnętrzne¹².

Obok bezpieczeństwa zewnętrznego jednym z najważniejszych, a zarazem budzącym największe zainteresowanie zarówno ze strony władz publicznych, jak i samych obywateli jest bezpieczeństwo wewnętrzne kraju. Bezpieczeństwo wewnętrzne określane jest jako taki stan funkcjonowania państwa, który zapewnia przeciwdziałanie, eliminowanie lub ograniczenie zagrożeń dla ustroju konstytucyjnego, porządku wewnętrznego i spokoju oraz umożliwia ochronę interesu publicznego poszczególnych społeczności i każdego obywatela¹³.

Bezpieczeństwo wewnętrzne jest pojęciem złożonym, łączącym wiele sektorów i składającym się z wielu pojęć cząstkowych o różnych zakresach. Wśród nich wyróżnia się m.in. bezpieczeństwo i porządek publiczny, bezpieczeństwo powszechne i bezpieczeństwo ustrojowe. Pojęcia bezpieczeństwa publicznego i porządku publicznego występują łącznie i wzajemnie się uzupełniają. Bezpieczeństwo publiczne odnoszone jest do określonego stanu faktycznego umożliwiającego normalne funkcjonowanie państwa i jego obywateli, tj. stanu związanego z zagrożeniami publicznymi, skierowanymi przeciwko państwu, jego celom, interesom i ustrojowi. Natomiast porządek publiczny odnoszony jest do zadań i działalności organów administracji publicznej, dotyczących bieżącego postrzegania norm oraz utrzymywania sprawności instytucji i urzędów publicznych¹⁴.

Bezpieczeństwo powszechne określane jest jako stan zapewniający ochronę życia i zdrowia obywateli oraz majątku narodowego przed skutkami klęsk żywiołowych i katastrof technicznych. Zaś bezpieczeństwo ustrojowe ochrania porządek konstytucyjny państwa i związane jest ze sprawowaniem władzy¹⁵.

Wśród wielu rodzajów bezpieczeństwa wewnętrznego, istotnych z punktu widzenia państwa, społeczeństwa i obywateli, można wymienić m.in.:

- bezpieczeństwo ekonomiczno-finansowe;
- bezpieczeństwo ekologiczne;
- bezpieczeństwo energetyczne;
- bezpieczeństwo komunikacyjne;
- bezpieczeństwo zdrowotne, w tym m.in. epidemiologiczne;
- bezpieczeństwo socjalne, w tym m.in. sytuacja materialna bezdomnych, bezrobotnych, emerytów i rencistów;
- bezpieczeństwo naukowe, w tym m.in. wynagrodzenia nauczycieli, odpływ kadry naukowej za granicę;

---

¹² *Słownik terminów z zakresu psychologii dowodzenia i zarządzania*, Warszawa 2000, s. 17.

¹³ K.A. Wojtaszczyk, *Istota i dylematy bezpieczeństwa wewnętrznego*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, Nr 1/09, s. 14.

¹⁴ S. Sulowski, M. Brzeziński, *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrane zagadnienia*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2009, s. 40.

¹⁵ *Ibidem*, s. 40–41.

- bezpieczeństwo edukacyjne, w tym m.in. dostępność szkół różnych stopni dla młodzieży ze środowisk i rodzin patologicznych;
- bezpieczeństwo kulturalne;
- bezpieczeństwo światopoglądowe, religijne, wyznaniowe, rasowe;
- bezpieczeństwo mniejszości narodowościowych, wyznaniowych;
- bezpieczeństwo polityczne, partyjne;
- bezpieczeństwo antyterrorystyczne, w tym m.in. diagnoza zagrożeń;
- bezpieczeństwo funkcjonowania organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości¹⁶.

Bezpieczeństwo wewnętrzne może być rozpatrywane na różnych poziomach, od bezpieczeństwa pojedynczych osób – obywateli i cudzoziemców, przedsiębiorstw, skupisk ludności, regionów, do całego państwa i narodu oraz w różnych zakresach i wymiarach. Wymiar przedmiotowy bezpieczeństwa wewnętrznego obejmuje zagrożenia i wyzwania naruszające lub mogące naruszać dobra będące obiektem ochrony. Zaś wymiar normatywny to przede wszystkim normy i zasady prawne regulujące sferę bezpieczeństwa wewnętrznego. Bardzo ważne znaczenie ma instytucjonalny wymiar bezpieczeństwa, który obejmuje wyspecjalizowane organy państwowe wyposażone w różnego rodzaju kompetencje, umożliwiające utrzymywanie stanu bezpieczeństwa wewnętrznego. Ścisłe z wymiarem instytucjonalnym powiązany jest wymiar funkcjonalny, który wiąże się z praktyką funkcjonowania norm i instytucji odpowiedzialnych za stan bezpieczeństwa wewnętrznego i stosowanego przez nich dostępnego arsenału działań operacyjnych, takich jak: podsłuch, biały wywiad, kontrola korespondencji, bagażu i ładunku czy dostęp do bilingów¹⁷.

5. Cele polityki bezpieczeństwa państwa

Bezpieczeństwo państwa zależne jest w dużej mierze od decyzji i działań podejmowanych przez władze państwowe. Polityka bezpieczeństwa państwa, aby utrzymać na odpowiednim poziomie stan bezpieczeństwa powinna być tak prowadzona, aby nie sprzyjała powstawaniu sytuacji i zjawisk konfliktotwórczych, doprowadzających do destabilizacji wewnętrznej kraju oraz powinna zmierzać do ochrony i gwarantowania zaspokajania podstawowych potrzeb egzystencjalnych społeczeństwa, a także niepodległości i suwerenności państwa¹⁸. Obecnie polityka bezpieczeństwa państwa, oprócz zwalczania zagrożeń i dbania o porządek publiczny, powinna uwzględniać również działania prewencyjne, polegające na rozpoznawaniu zagrożeń mających charakter wewnętrzny.

Stan bezpieczeństwa wewnętrznego państwa uzależniony jest od sytuacji w poszczególnych dziedzinach życia społeczeństwa. Dlatego polityka bezpieczeństwa państwa powinna uwzględniać różne determinujące ją czynniki, a zwłaszcza:

- demograficzny (liczba ludności, struktura i tendencje demograficzne);

¹⁶ H. Kolečki, *Przemiany i perspektywy straży miejskich i gminnych w ochronie porządku i bezpieczeństwa publicznego*, Materiały konferencyjne, K. Rajchel (red.), s. 86–87.

¹⁷ K.A. Wojtaszczyk, *Istota i dylematy bezpieczeństwa wewnętrznego*, op. cit., s. 14–15.

¹⁸ Z. Ciekanski, B. Uliasz, *Zwalczanie terroryzmu w Unii Europejskiej*, PWSTE, Jarosław 2015, s. 73.

- geograficzny (wielkość i charakterystyka regionu, klimat);
- ekonomiczny (zasoby surowcowe, poziom wzrostu gospodarczego);
- historyczny (tradycja, dotychczasowe doświadczenia);
- psychologiczny (stan świadomości społecznej);
- socjologiczny (spójność społeczeństwa i przebieg linii podziału);
- ustrojowy (forma rządów, władza, jej efektywność i zakres legitymizacji)¹⁹.

Ogólne cele polityki bezpieczeństwa Polski to przede wszystkim:

- wzmacnianie suwerenności politycznej i ekonomicznej Polski;
- unowocześnienie sił zbrojnych i rozwijanie ich zdolności współdziałania z armiami sojuszniczymi;
- zapewnienie wzrostu dobrobytu społeczeństwa i poprawy jakości życia obywateli;
- umacnianie międzynarodowej pozycji i wizerunku Polski oraz zwiększenie jej udziału w kształtowaniu środowiska międzynarodowego.

Zaś wśród podstawowych celów polityki wewnętrznej państwa wyróżnia się:

- wzrost rozwoju gospodarczego;
- poprawę jakości życia, poprzez polepszenie sytuacji materialnej oraz warunków bytowych obywateli;
- zwiększenie przyrostu naturalnego oraz zahamowanie masowych migracji;
- dokończenie transformacji polskiego systemu prawnego;
- poprawę stanu infrastruktury przemysłowej i transportowej;
- zwiększenie sprawności struktur administracyjnych, w celu optymalnego wykorzystania możliwości rozwojowych, związanych uczestnictwem w Unii Europejskiej i innych instytucjach międzynarodowych;
- zwalczanie przestępczości i terroryzmu.

Realizacja ww. celów wymaga ciągłej analizy potencjalnych zagrożeń oraz podejmowania działań eliminujących możliwość ich występowania. Natomiast w przypadku ich wystąpienia jak najszybszego zidentyfikowania skali i zakresu zdarzenia. Działania te będą skuteczne tylko wówczas, gdy zostaną zastosowane odpowiednie środki i metody. Środki polityki bezpieczeństwa państwa są to wszystkie zasoby i instrumenty, za pomocą których państwo stara się chronić wartości wewnętrzne, zaś przez metody polityki bezpieczeństwa państwa rozumie się sposoby posługiwania się wybranymi środkami.

Do podstawowych środków polityki bezpieczeństwa państwa zalicza się przede wszystkim: środki administracyjno-prawne, polityczne, wojskowe, ekonomiczne i finansowe oraz kulturowo-ideologiczne. Środki polityczne, ekonomiczne i finansowe, wojskowe oraz kulturowo-ideologiczne odnoszą się przede wszystkim do działalności zewnętrznej państwa. Zaś środki administracyjno-prawne mają szczególne znaczenie dla zwalczania lub zapobiegania zagrożeniom bezpieczeństwa państwa, mających charakter wewnętrzny i służą do utrzymania spokoju i ładu w stosunkach

---

¹⁹ T. Bąk, Z. Ciekankowski, *Teorie bezpieczeństwa*, op. cit., s. 56.

międzyludzkich, porządku i bezpieczeństwa publicznego ochrony mienia i zdrowia obywateli oraz zabezpieczenia wartości istotnych dla społeczeństwa. Środki administracyjno-prawne to przede wszystkim regulacje prawne i instytucje porządkowe, tj. organy administracyjne (sądy, prokuratura, policja), organy o charakterze ogólnym (prezydent, rząd, minister spraw wewnętrznych) oraz organy wyspecjalizowane (formacje mundurowe i służby specjalne)²⁰.

Metody zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego Polski to przede wszystkim:

- tworzenie spójnych przepisów prawnych;
- kształtowanie postaw społecznych;
- doskonalenie działalności instytucji i organów państwowych.

Tak sformułowane cele, metody i środki tworzą system bezpieczeństwa wewnętrznego państwa.

Podsumowanie

Współczesne wyzwania i zagrożenia mają przede wszystkim niemilitarny charakter i są zjawiskiem o bardzo szerokim zasięgu oddziaływania, co nadaje im nowy wymiar, tj. znana od lat przestępczość przeradza się w ponadnarodową przestępczość zorganizowaną, lokalny terroryzm staje się terroryzmem międzynarodowym, a kryzys gospodarczy w jednej części świata oddziałuje na gospodarki państw w innych, nawet odległych regionach. Ich zasięg przybiera charakter globalny, a co za tym idzie – trudny do opanowania. Przeobrażeniom podlegają również zagrożenia kryzysami o charakterze lokalnym, które są spowodowane przez masowe zjawiska społeczne, klęski żywiołowe oraz katastrofy ekologiczne.

Człowiek we współczesnym świecie nie może czuć się bezpieczny, gdyż liczba zagrożeń i częstotliwość ich występowania znacznie wzrosła i z roku na rok będzie się nasilać. Dodatkowo ciągle pojawiają się nowe zagrożenia, których skutki są jeszcze bardziej odczuwalne dla pojedynczego obywatela. Globalne zagrożenia wywierają przede wszystkim negatywny wpływ na zdrowie i życie człowieka oraz hamują rozwój gospodarczy kraju.

Streszczenie

Celem artykułu jest ukazanie zagrożeń w kontekście bezpieczeństwa Polski. Na początku autor charakteryzuje rodzaje zagrożeń oraz przyczyny i skutki zagrożeń bezpieczeństwa państwa. Zagrożenia nierozzerwalnie wiążą się z bezpieczeństwem, dlatego też autor definiuje pojęcie bezpieczeństwa, przedstawia jego istotę, a następnie typologię. Bezpieczeństwo państwa zależne jest w dużej mierze od decyzji i działań podejmowanych przez władze państwowe, w związku z tym w artykule wskazano cele polityki bezpieczeństwa państwa. Na koniec podano najistotniejsze metody zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego Polski, konkludując, że współczesne wyzwania i zagrożenia mają przede

---

²⁰ Z. Ciekankowski, *Zagrożenia bezpieczeństwa państwa...*, op. cit., s. 69–72.

wszystkim niemilitarny charakter o bardzo szerokim zasięgu oddziaływania, co nadaje im nowy wymiar, trudny do opanowania.

Słowa kluczowe: analiza, bezpieczeństwo, metody, zasoby, zagrożenia.

Summary

The aim of the article is to show threats in the context of Poland's security. At the beginning, the author describes the types of threats as well as the causes and consequences of threats to state security. Threats are inseparably connected with safety, therefore the author defines the concept of security, presents its essence and then the typology. The security of the state depends to a large extent on the decisions and actions taken by the state authorities, therefore the article indicates the objectives of the state security policy. At the end, the most important methods for ensuring Poland's internal security were given, concluding that contemporary challenges and threats are above all non-military character with a very wide range of impact, which gives them a new dimension, difficult to control.

Key words: analysis, security, methods, resources, threats.

Literatura:

1. Bąk T., Ciekankowski Z., *Teorie bezpieczeństwa*, PWSTE, Jarosław 2012.
2. Ciekankowski Z., Nowicka J., Wyrębek H., *Bezpieczeństwo państwa w obliczu współczesnych zagrożeń*, Wydawnictwo UPH w Siedlcach, Siedlce 2017.
3. Ciekankowski Z., Uliasz B., *Zwalczanie terroryzmu w Unii Europejskiej*, PWSTE, Jarosław 2015
4. Ciekankowski Z., *Zagrożenia bezpieczeństwa państwa*, [w:] „Bezpieczeństwo i Technika Pożarnicza”, CNBOP 1/ 2011, Józefów 2011.
5. Jakubczak R., *Obrona narodowa w tworzeniu bezpieczeństwa III RP*, Dom Wydawniczy BELLONA, Warszawa 2003.
6. KołECKI H., *Przemiany i perspektywy straży miejskich i gminnych w ochronie porządku i bezpieczeństwa publicznego*, Materiały konferencyjne, K. Rajchel (red.).
7. *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2002.
8. Sulowski S., Brzeziński M., *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrane zagadnienia*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2009.
9. Tryboń M., Grabowska-Lepczak I., Kwiatkowski M., *Bezpieczeństwo człowieka w obliczu zagrożeń XXI wieku*, SGPS, Warszawa 2014.
10. Ullman R.H., *Redefining Security*, 1983, Vol. 5, No 1.
11. Wiśniewski B. (i in.), *Bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2003.
12. Wojtaszczyk K.A., *Istota i dylematy bezpieczeństwa wewnętrznego*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, Nr 1/09.
13. Ziółkowski J., *Bezpieczeństwo Polski u progu XXI w.*, Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji, Lublin 2004.